

UDK 27-242-055.2:179.9

27-243.6

Primljeno: 1. 3. 2021.

Prihvaćeno: 5. 7. 2021.

Pregledni znanstveni rad

MIRJAM I ABIGAJILA – DVIJE MUDRE STAROZAVJETNE ŽENE

Karlo VIŠATICKI

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Petra Preradovića 17, p.p. 54, 31 400 Đakovo
kvisaticki@gmail.com

Sažetak

Prilog u uvodu donosi razmišljanja o biblijskoj starozavjetnoj mudrosti. Jedna cijela skupina starozavjetnih spisa ima karakter mudrosnih ili sapijencijalnih spisa, bilo da je riječ o hebrejskom bilo o katoličkom kanonu nadahnutih spisa. Cijeli je niz starozavjetnih likova koji pripadaju kategoriji mudraca. Riječ je o praktičnoj mudrosti koja je potrebna za razborito upravljanje vlastitim životom, ali u nekim slučajevima i životom vlastite obitelji, plemena, pa čak i cijelog izraelskog naroda. Pored markantnih likova kao što je Josip egipatski, kralj David ili kralj Salomon prilog spominje i »mudre žene«, kao što su to Estera ili Judita, a onda nešto detaljnije obrađuje dva starozavjetna lika: Mirjam i Abigajilu. Mirjam, prema biblijskim izvješćima, ima važnu ulogu u spašavanju svojeg brata Mojsija od sigurne smrti, a i kasnije se profilira kao mudra žena i proročica. Abigajila je najprije supruga Nabala, karakterno vrlo grube i teške osobe, veleposjednika s Karmela. U mogućem sukobu između Davida, koji je još uvijek lutalica, ali u fazi uspona na kraljevsku vlast, Abigajila reagira vrlo mudro, razborito, te na taj način izbjegava direktan sukob Davidovih momaka s Nabalom i moguću veliku tragediju.

Ključne riječi: mudrost, starozavjetna mudrost, Mirjam, Abigajila, David, Nabal.

Uvod

U starozavjetnom spisu Mudre izreke nalazimo tekst »Strah je Gospodnji početak spoznaje, ali ljudi preziru mudrost i pouku« (Izr 1,10). Mudrost kao čovjekova osobina usko je povezana s poštivanjem Boga, odnosno kako je ovdje formulirano sa strahom Gospodnjim. U kontrapoziciji nalazimo »mudrog« i

»ludog« čovjeka te je za mudraca rezerviran blagoslov Božji i dug život, a za onoga tko se ne ponaša na taj način nema budućnosti u Boga. Postoji dakle fundamentalna opcija, ponašanje koje vodi u život, koje ima budućnost i kontrapozicija, tj. ponašanje koje nema budućnosti. Tema priloga su mudre žene u Bibliji. Glede žena moglo bi se obraditi cijeli niz likova koji su važni u Bibliji, kako u Starom zavjetu tako i u Novom zavjetu. Tako imamo *matrijarhe*, supruge praočeva, patrijarha. Uz Abrahama nalazimo kao važan lik Saraju-Saru (usp. Post 12 – 23), zatim uz Izaka imamo Rebeku (usp. Post 24), uz Jakova imamo Leu i Rahelu (usp. Post 27 – 33; 35 – 50). Svaka od tih žena vrijedna je pozornosti i važna je u povijesti izabranog naroda. U starozavjetnim tekstovima važne su Tamara, Rahaba, Ruta i Bat Šeba. Tamara i Rahaba su Kanaanke, Ruta je Moapkinja, a Bat Šeba je bila udana za Uriju Hetita. Kao takove ipak ulaze u Isusovo rodoslovlje (usp. Mt 1) i važne su u povijesti spasenja. Judita je lik hrabre žene koja brani svoju vjeru i vjeru svojih sunarodnjaka pred daleko nadmoćnijom asirskom vojskom te koja uz Božju pomoć i žensku intuiciju lukavstvom pobjeđuje moćnog protivnika, neprijatelja. Estera je hrabra žena, koja pokazuje kako se i u tuđoj zemlji može sačuvati vlastitu vjeru i vlastito dostojanstvo. Postaje čak kraljica tuđeg naroda. Zahvaljujući Božjoj pomoći uspijeva spasiti svoj narod od moguće užasne tragedije. Debora je važna žena sutkinja i proročica u Izraelu, koja je uz pomoć Božju i vojskovođe Baraka uspjela pobijediti Kanaance. Svakako je važno spomenuti Anu, majku Samuelovu, koja je dugo čekala da postane majka, koja je prošla kroz svoje krize, ali je važna karika u povijesti spasenja. Važan je ženski lik proročica Hulda u vrijeme kraljevanja Jošije u Judeji (640. – 609. pr. Kr.). Kada je kod radova na popravku Jeruzalemskog hrama pronađena Knjiga zakona, kralj šalje izaslanstvo upravo proročici Huldi da ju pitaju za savjet. Isto tako je važna Ana, suprug Tobitova, prikazana u Knjizi Tobijinoj. Izr 31,10-31 donosi pohvalu, opis »vrsne žene« (*ešet hajil*).¹ Riječ je o opisu anonimnog lika, zapravo o paradigmi kakova bi izraelska žena trebala biti. Riječ je o nekoj vrsti hvalospjeva,² koji je sastavljen u akrostihu. Predstavljena je žena kao idealna domaćica koja se brine za svojeg muža i sinove, koja razborito upravlja domaćinstvom i kućom.³ Ne govori se ništa o njezinim etičkim ili intelektualnim vrlinama. Opis se za-

¹ Septuaginta (LXX) i Vulgata (Vg) hebrejski izraz prevode izrazom »jaka žena«. Šarićev prijevod ima ovdje izraz »vrsna žena«. Usp. Biblija – Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta, Sarajevo – Zagreb – Split, 2008³. dok Katančić slijedi Vulgatu i prevodi »ženu jaku«. Usp. Sveto pismo Starog Zakona..., III, Budim, 1831., te Sveto pismo Starog i Novog Zakona, 1. popravljeno izdanje, Zagreb, 2016.

² Usp. Hans F. FUHS, *Sprichwörter*, Würzburg, 2001., 183-184.

³ Usp. Otto PLÖGER, *Sprüche Salomos. Proverbia*, Neukirchen, 1984., 376-379.

država na umijeću poslovanja i upravljanja, a djeluje kao kontrapunkt tekstu Izr 30,10-14, gdje je oprimjereno kako se u životu ne bi trebalo ponašati, a dio je to riječi Agurovih. Tekst oslikava paradigmu ponašanja koje je proizvod, direktni rezultat praktične mudrosti. Brižljiva supruga dominira i daje cijeloj obitelji karakter socijalno korektnog ponašanja u izraelskom društvu. Ako načelno uzmemo sve sinonime, odnosno cijelo semantičko polje u koje pripada izraz *ešet hajil*, onda imamo smjernice za ponašanje svake osobe u konkretnom svakodnevnom životu. Ovdje možemo uključiti još cijeli niz sinonima koji sadržajno odgovaraju biblijskoj mudrosti. Epitet stvarne mudrosti ostvarene u konkretnom životu znači usmjerenje za biblijskog čovjeka. O mudrosti se u Bibliji može jako puno toga reći, no ako reduciramo i »filtere« stavimo preciznije horizont se sužava. Prvi će filter biti ograničavanje samo na Stari zavjet, a onda će od brojnih primjera biti prikazana dva starozavjetna lika koja su u određenom smislu karakteristična za našu temu.

Na hrvatskom govornom području poznate su nam tri monografije koje govore o ženama u Bibliji.⁴ Slavica Dodig navodi 179 žena s vlastitim imenom i 171 ženu bez vlastitog imena.⁵ Mario Crvenka u knjizi *Svetopisamske žene* navodi trideset devet starozavjetnih žena poimence i još jednu bezimenu (Lotova žena), a iz Novog zavjeta dvadeset osam poimence i šest bezimenih. U knjizi *Žene u Bibliji* Mario Crvenka navodi ukupno poimence 161 ženu iz Starog zavjeta i Novog zavjeta i još deset bezimenih žena nediferencirano je li se to odnosi na Stari zavjet ili na Novi zavjet. U ovom je kontekstu zanimljiv i *Biblijski leksikon i rodoslovlja*⁶ autorice Zorke Levačić-Vidović, koja navodi imena svih žena koje se spominju u Bibliji, s tim što autorica analizira samo knjige hebrejskog kanona, a ne i deuterokanonske knjige, koje bi onda dopunile popis. Kao primjere navest ćemo Mirjam, prema biblijskoj predaji sestru Mojsija i Arona, kćerku Amrama i Jokebed, i Abigajilu, suprugu Nabala, koju je David kasnije, kada je postao kralj, uzeo za ženu. Posebnost je Mirjamina u tome što je jedna od rijetkih žena proročica (uz Deboru, Huldu i Noadju) u Starom zavjetu, a Abigajila je u biblijskom tekstu izričito okarakterizirana kao »mudra« žena. Tekst Iz 8,3 spominje proročicu, ali samo taksativno, jer nije poznato da je ta žena, supruga proroka Izaije, djelovala kao proročica.

⁴ Mario CRVENKA, *Svetopisamske žene. Poznatije žene u Starom i Novom zavjetu*, Split, 1997.; Slavica DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Zagreb, 2015.; Mario CRVENKA, *Žene u Bibliji*, Zagreb, 2015.

⁵ Usp. Slavica DODIG, *Leksikon biblijskih žena*, Predgovor, X.

⁶ Usp. Zorka LEVAČIĆ-VIDOVIĆ, *Biblijski leksikon i rodoslovlja*, Čakovec, 2006.

1. Mirjam

Anonimno se spominje na početku Knjige Izlaska (usp. Izl 2,4.7) u kontekstu Mojsijeva rođenja. Nakon što je faraon naredio hebrejskim babicama da trebaju baciti u rijeku Nil svako hebrejsko novorođeno muško dijete, događa se da Mojsijeva majka ne želi svoje dijete baciti. Majka ga je stavila u košaricu, pustila neka košarica pluta Nilom, a sestra djeteta Mirjam je gledala što će se dalje događati. Biblijski tekst spominje i imena hebrejskih babica koje su uključene u cijelu pripovijest: Šifra i Pua. Zanimljivo je da neki rabinski izvori imaju vlastito tumačenje te dvije babice poistovjećuju upravo s Jokebed i Mirjam⁷. Tako bi Jokebed bila Šifra, a Mirjam bi bila Pua. Mirjam se brine oko djeteta koje je spašeno iz Rijeke i sugerira faraonovoj kćerki, koja je našla dijete i spasila mu život, ženu dojilju koja je zapravo, kako se iz pripovijesti dalje vidi, djetetova majka. Ako pratimo što biblijski tekstovi govore, odnosno donose o Mirjami, sljedeća je scena tek u Izl 15,20-21. Nakon uspješnog izlaska, odnosno izvođenja naroda iz Egipta, Mirjam pjeva zahvalnu pjesmu Gospodinu. Zajedno s njom pjevaju izraelske žene. U tom je tekstu Mirjam predstavljena kao Aronova sestra: »Tada Aronova sestra, proročica Mirjam, uze bubanj u ruku, a sve žene pridruže joj se s bubnjem u ruci i plešući. Mirjam je začinjala pjesmu: 'Zapjevajte Jahvi jer se slavom proslavio! Konja s konjanikom u more je survao.' Mojsije se ovdje uopće ne spominje. Važno je napomenuti da je Mirjam u tom kontekstu oslovljena kao proročica.

Nadalje se Mirjam spominje u Knjizi Brojeva, u kontekstu »pobune«, mrljanja, nje i Arona protiv Mojsija (usp. Br 12,1-16). Izgovor ili navedeni razlog je Mojsijeva supruga, kako nam tekst kaže »Kušanka«. Hebrejski tekst (BHS) ima *haišša hakkušit*, LXX to interpretira kao της γυναικος της Αιθιοπισσης, a Vg i Nova Vulgata imaju *uxorem eius aethiopissam*. Martin Luther tumači izraz »Kuš« (= zemlja crnaca) kao pojam za južne i istočne dijelove zemalja koji graniče s Egiptom, ali tim bi dijelovima pripadao i Midjan.⁸ S druge strane Jeru-

⁷ Usp. Devora STEINMETZ, A Portrait of Miriam in Rabbinic Midrash, u: The Representation of Women in Jewish Literature, 35-65, u: http://www.jstor.com/stable/20689198?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents (pristupljeno 24. VIII. 2020.), 41: »And the king of Egypt said to the Hebrew midwives« (Exod. 1:15). Rav and Shmuel disagree. One said: A mother and her daughter, and one said: A daughter-in-law and her mother-in-law. According to him who said a mother and her daughter, they were Jochebed and Miriam; and according to him who said a daughter-in-law and her mother-in-law, they were Jochebed and Elisheba. (B. Sotah lib).« Slično kaže i: Eliezer L. SEGAL, *The Babylonian Esther Midrash*, Providence, Rhode Island 2020.,172, gdje zastupa ideju kako su Šifra i Pua zapravo Jokebed i Mirjam.

⁸ Usp. Evangelische Kirche in Deutschland und Bund der Evangelischen Kirchen in der DDR, *Lutherbibel*, erklärt, Stuttgart, 1987., 228, fusnota.

zalemska Biblija⁹ izraz »Kušitkinja« tumači kao Nubijka, a ovaj bi tekst bio samo inačica predaje o ženi Midjanki. Je li to bila Sipora, kćer midjanskog svećenika Jitra, kojom se Mojsije oženio nakon bijega iz Egipta u Midjan, i s kojom je imao dvojicu sinova, Geršona i Eliezera ili neka druga žena? Ni Sipora nije pripadala izraelskoj plemenskoj zajednici, bila je strankinja, ali se ovdje ime ne spominje, pa se ne može zaključiti da je nužno riječ o Sipori. Prema tekstu Izl 4,20: »Tako Mojsije posadi na magarca svoju ženu i sinove i ode u zemlju egipatsku«, Sipora je boravila u Egiptu zajedno sa svim Izraelcima u vrijeme »pregovora« Mojsija i Arona s faraonom, vjerojatno negdje u zajednici Izraela, u Levijevu plemenu, kojem Mojsije, Aron i Mirjam pripadaju. Ne može se isključiti ni moguća Mojsijeva druga supruga, na koju bi se Mirjam i Aron referirali i koja je uzrok cijelog incidenta. Kako objasniti taj »incident« i koji je razlog prigovora Mirjame i Arona protiv Mojsija? Je li pravi razlog najobičnija ljudska, ovdje ženska, ljubomora? Ženska, jer je Mirjam u tekstu navedena na prvom mjestu.¹⁰ Cijela je konstelacija takova da Mojsije predstavlja Toru-Zakon, Aron sa svoje strane predstavnik je svećenika, svećeničke službe i kasnije se svećenici iz plemena Levijeva uvijek pozivaju na Arona i njegova sina Eleazara, koji su takoreći *proto*-svećenici. Mirjam bi onda ovdje bila proročica koja je ujedno predstavница mudrosti, treće važne skupine u izraelskom društvu, a kako nam je iz drugih biblijskih tekstova poznato, proroci, ako su Jahvini, ako su od Gospodina, ne rade ništa po vlastitom nahođenju, nego preko njih uvijek djeluje Duh Božji. Kako nam to autor teksta prikazuje, Mojsije je (ili bi trebao biti) nedodirljiv. On je osoba posebnog Božjeg povjerenja i po Gospodinovu nalogu upravo on vodi narod. Kao argumentacija se navodi: Mojsije je bio »veoma skroman čovjek, najskromniji čovjek na zemlji« (Br 12,3). On je taj s kojim Gospodin govori direktno, licem u lice. Mojsije smije gledati Boga i ništa mu se neće dogoditi, za razliku od svih drugih, kojima je to izričito zabranjeno.¹¹ U viđenju proroka Izaije u Jeruzalemskom hramu prorok izražava svoj strah jer je on samo običan grješan čovjek, »a oči mi vidješe Kralja, Jahvu nad Vojskama!« (Iz 6,5). Ovdje imamo susret svetoga i profanoga, i držanje je čovjeka onaj prvotni *timor reverentialis*, što je ponašanje starozavjetnog mudraca, ali i sva-

⁹ Usp. Adalbert REBIĆ, Jerko FUČAK, Bonaventura DUDA (ur.), *Jeruzalemska Biblija*, Zagreb, 2007., 157, fusnota a.

¹⁰ Usp. Horst SEEBAS, *Numeri. Kapitel 10,11 – 22,1*, Neukirchen-Vluyn, 2003., 68, gdje autor navodi mišljenje B. P. Robinsona.

¹¹ Usp. ovdje Izl 24,2: »Neka se sam Mojsije primakne k Jahvi! Oni neka se ne primiču, a puk neka se s njim ne penje.«

kog pobožnog starozavjetnog vjernika. *Jewish study Bible*¹² donosi još jedan, možda važniji razlog tog »rogoborenja«, pobune protiv Mojsija. »Zar je samo Mojsiju govorio Jahve?« (Br 12,2) ili drukčije formulirano: postavlja se u pitanje uopće Mojsijev autoritet. Je li Mojsije važniji od Mirjame i Arona ili je on *primus inter pares*? Je li ovdje riječ o pokušaju demokratizacije u konstelaciji apsolutno hijerarhijske strukture? Imaju li ovdje konkretno Mirjam i Aron nekakvo pravo glasa i pravo »participacije« u upravljanju narodom? Nakon pokušaja diskreditacije Mojsija od strane Mirjame i Arona Gospodin osobno intervenira i poziva ih u Šator sastanka, pojavljuje se u stupu oblaka i održava kratki sudski postupak nad Mojsijem, Aronom i Mirjam te osuđuje Mirjam zbog njezinih riječi i zbog njezina djela. Aron jeste zajedno s Mirjam suučesnik »rogoborenja« protiv Mojsija, ali je kao inicijatorica svega tog događaja kažnjena samo Mirjam. Protiv Mojsija se ne smije nekažnjeno govoriti jer je on pred Gospodinom velika iznimka i smije s Njim direktno komunicirati. Kao rezultat »processa« imamo osudu tog čina i Mirjam je ogubavila. Ako dalje spekuliramo, može se sugerirati da Mirjam zapravo stavlja u pitanje prvu Božju zapovijed i tako Božji autoritet. Ona se buni protiv Mojsija, ali zapravo protiv Gospodina i u tome bi bila srž Mirjamine pobune. Ovdje nalazimo primjenu propisa koji donosi tekst Lev 13 – 14, gdje je točno navedena procedura što se tiče dijagnosticiranja oboljenja od gube, izolacije i ponovno proglašenje osobe izliječenom. Mirjam nije ekskomunicirana i odbačena iz zajednice, nego Aron, kao levitski svećenik dijagnosticira kožnu bolest, gubu, i određuje jednotjednu karantenu, boravak izvan šatora. Aron priznaje grijeh (u biblijskom tekstu označen kao »ludost«) i moli Mojsija za intervenciju kod Gospodina. Očito je svjestan da se zajedno s Mirjam zaletio i sada se treba i mora povući, premda osobno nije osjetio nikakve negativne posljedice svojeg ponašanja. Mojsije se pak pojavljuje kao posrednik između Gospodina i sada oboljele Mirjam. On je zagovornik koji uvijek zastupa interese naroda, ovdje konkretno Mirjam, i moli milost. Gospodin nalaže neodgodive sankcije i Mirjam mora ostati sedam dana u karanteni izvan tabora, a cijela zajednica je dužna čekati dok to vrijeme ne prođe, dok Aron ne konstatira njezino ozdravljenje i onda zajednica s Mirjam kreće dalje prema pustinji Paran. Tekstovi još samo jednom spominju Mirjam. Nakon prestanka izolacije cijela zajednica ide dalje do pustinje Sin. Tamo se Mirjam samo kratko spominje: »Potom stigoše Izraelci, sva zajednica, u pustinju Sin u prvome mjesecu. Narod se nastani u Kadešu. Ondje umrije Mirjam i ondje je sahraniše« (Br 20,1). Ne donose se nikakvi

¹² Usp. Adele BERLIN, Marc ZVI BRETTLER (ur.), *The Jewish study Bible*, Oxford, 2004., 308, fusnota.

podaci ili okolnosti. Umrkla je i tamo je pokopana i time završava taj dio povijesti Izraelaca i njihova putovanja pustinjom. U našem kontekstu Mirjam ostaje kao jedan od svijetlih likova izraelske povijesti, kao osoba koja je učinila sve za dobro i dobrobit svojeg naroda: od spašavanja Mojsijeva života do pomoći na putu prema Obećanoj zemlji, gdje u svojem ponašanju ima i određene oscilacije, ali načelno ostaje pozitivan lik. Na temelju njezina lika grade se i druge biblijske pripovijesti koje prezentiraju »jake žene«, koje su važne u izraelskoj povijesti.

2. Abigajila, supruga Nabala iz Karmela (1 Sam 25,3-42; 30,5; 2 Sam 2,2; 1 Ljet 2,17)

Autor biblijskog teksta već na samom početku 1 Sam 25,3-42 pojašnjava poziciju i antagonizam Abigajile i njezina muža Nabala: »Žena je bila mudra i vrlo lijepa, a čovjek surov i opak.« O Nabalu se kaže da je bio Kalebovac. Praotac tog plemena imenom Kaleb bio je jedan od uhoda, izviđača Obećane zemlje. Mojsije ih je poslao neka izvide stvari i izvijeste narod. Samo ime Kaleb je višeznačno i može biti oznaka za širu obitelj Kaleba. Konsonantski oblik je isti kao za riječ »pas« u hebrejskom,¹³ što bi zapravo davalo pogrđni kontekst, skriveni cinizam i ruganje praocu Nabala. Kao treće značenje imamo u hebrejskom sličnost s izrazom *leb* u značenju srce¹⁴ (= *kao srce*). Budući da tekst prije mazoreta nije bio vokaliziran, tj. samo konsonantski, otvaraju se različite mogućnosti tumačenja značenja tog imena.

David još nije bio kralj. Samuel ga je potajno pomazao za kralja, ali će to tek kasnije biti objelodanjeno. Njegov je uspon na kraljevsko prijestolje polagan i dugotrajan. Ovdje je opisan kao odbjegli sluga svojeg gospodara, na što nas podsjeća Nabalov odgovor Davidovim slugama: »Tko je David, tko je Jišajev sin? Danas ima mnogo slugu koji su pobjegli od svojih gospodara« (1 Sam 25,10). Zapravo u to je vrijeme David bio stvarno odbjegli Šaulov sluga i vođa sličnih sebi, a glavno mu je zanimanje bilo »reketiranje«. Štitio je, u ovom konkretnom slučaju Nabala i njegove pastire, od kradljivaca i razbojnika, ali je tu svoju »službu« nastojao materijalizirati, »unovčiti«¹⁵. To mu je bio način

¹³ Usp. Tekst Septuaginte Nabala označava kao κυνικός. Alfred RAHLFS – Robert HANHART, *Septuaginta*, Stuttgart, 2006.

¹⁴ Usp. Hans Wilhelm HERTZBERG, *Die Bücher Josua, Richter, Ruth*, Göttingen, 1969., 163.

¹⁵ Usp. Henry P. SMITH, *A critical and exegetical commentary on The Books of Samuel*, Edinburg, 1977., 221-229, ovdje 222: »David ... sent the men with a demand for protection money. The demand was entirely correct...«

Usp. Josef SCHARBERT – Georg HENTSCHEL, *Rut, 1 Samuel*, Würzburg, 1994., 138-142, ovdje 139.

preživljavanja s tim što treba reći da je Davidova »poslovna« etika ipak vrlo upitna. Bavio se svim i svačim, pa je uspio neko vrijeme preživljavati u teškim uvjetima. David je bio sluga na dvoru kralja Šaula, ali zbog Šaulove teške naravi, odnosno bolesti, on mora bježati s dvora. Inače bi smrtno stradao. Dvije su teorije kako je on uopće dospio na Šaulov dvor: zbog sviranja, koje je djelovalo umirujuće na bolesnog Šaula, ili pak zbog toga što je pobijedio Filistejca Golijata. Ova druga verzija dio je Davidove karijere, uspona, jer mu je Šaul kao nagradu za uspješni dvoboj protiv Golijata dao svoju kćerku Mihalu za suprugu. Kada se osjetio ugroženim od psihički ne potpuno uravnoteženog Šaula, David se odmeće i bježi. Bio je primoran to učiniti da spasi vlastiti život. Oko sebe okuplja slične likove, nezadovoljnike, koji se bave »mutnim« poslovima. Dugo boravi u pustinji, preživljava, ali čeka svoj trenutak. Šaul ga progoni, jer se boji mladog Davida. U nekoliko navrata David je imao prilike Šaula likvidirati, ali mu je ipak poštedito život. Nije htio, kako sam kaže, dići ruku na pomazanika Gospodnjeg. Mora se sklanjati u Gat u filistejsku zemlju, ali i tamo nije prihvaćen jer bi kod mogućih sukoba mogao postati nelojalan i otići na Filistejcima neprijateljsku stranu. Stoga ga dio filistejskih starješina ne prihvaća pa David mora ponovno tražiti svoje mjesto pod suncem. Tek nakon Šaulove smrti David postaje u Hebronu kraljem najprije Judeje, a kasnije ujedinjuje Judeju i Izrael i postaje kraljem ujedinjenog kraljevstva. U pripovijesti o Nabalu još je u uzlaznoj putanji.

Nabal je opisan kao čovjek teške naravi i karaktera. Stoga je kao kontrapunkt¹⁶ u pripovijesti prikazan pozitivan lik njegove supruge Abigajile. Tekst nam ne kaže da su Nabal i Abigajila imali potomstvo. Abigajila je opisana kao *mudra i lijepa*. Samo tri žene u Bibliji prikazane su kao mudre. Pored Abigajile nalazimo još mudru ženu iz Tekoe (*iššah hokmah* – 2 Sam 14,2), koju Joab šalje kralju Davidu u misiji posredovanja za Davidova sina Abšaloma, koji je počinio ubojstvo, dao je likvidirati Amnona koji je obeščastio njegovu sestru Tamaru i nakon toga pobjegao u Gešur.¹⁷ Joab, kraljev vojskovođa poučava tu ženu kako nastupiti pred kraljem i što reći. Misija je bila uspješna i kralj David je dozvolio Abšalomu povratak u Jeruzalem. Kralj je pomazanik Gospodnji i posjeduje u određenoj mjeri Duha Božjega, darovan mu je. Dao je toj mudroj

¹⁶ Usp. Irmtraud FISCHER, Abigajil: Weisheit und Prophetie in einer Person vereint, u: Irmtraud FISCHER – Ursula RAPP – Johannes SCHILLER (ur.), *Auf den Spuren der schriftgelehrten Weisen: Festschrift für Johannes Marböck anlässlich seiner Emeritierung*, Berlin, 2003., 45-61; Sarah BEN-REUVEN, David ben Avigail ve-Bat Sheva, u: *Beit Mikra*, 27 (1982.) 244-245.

¹⁷ Usp. Anto POPOVIĆ, *Povijesne knjige*, Zagreb, 2015., 135.

ženi do znanja da bi ipak iza svega mogao biti Joab, i bio je u pravu. Međutim kako tekst kasnije govori, David se baš nije usrećio dajući tu dozvolu Abšalomu jer se on relativno kratko nakon toga pobunio protiv svojeg oca i poduzeo konkretne korake u preuzimanju kraljevstva, što na koncu ipak nije uspjelo, jer David za nasljednika određuje Salomona, a ne Abšaloma. U našem je kontekstu važna ta mudra žena, koja se realno postavlja u dosta delikatnoj situaciji i daje svoj doprinos u kontaktima kralja Davida sa sinom Abšalomom.

Konkretna scena koja se odigrava u Maonu, gdje je bogati Nabal imao godišnji događaj striženja ovaca, opisuje situaciju. Striženje ovaca bilo je prilika za neku vrstu godišnjeg slavlja. Liturgijsku paralelu možemo vidjeti u zahvali za plodove zemlje. U to slavlje se posredno, ali nenajavljeno ubacuje David šaljući deset svojih momaka Nabal u određenu misiju. Za preživljavanje u pustinji Davidu je potrebna konkretna materijalna pomoć i on smatra da ima pravo tražiti svoj »porez« od Nabala, koji se vrlo grubo postavlja i Davidovi momci se vraćaju neobavljena posla. Zbog takove grube Nabalove reakcije David je jako ljut i priprema odgovarajući osvetnički pohod u kojem kani oštrim mačem kazniti Nabala (usp. 1 Sam 25,22). Tu se ubacuje Abigajila i reagira. Jedan joj je od njezinih slugu prenio informaciju i opisao cijelu situaciju. Ne oklijevajući, ona uzima poveću količinu hrane: »brzo uze dvije stotine hljebova, dva mijeha vina, pet zgotovljenih ovaca, pet mjera pržena žita, sto grozdova suhoga grožđa, dvije stotine smokovih kolača i sve to natovari na magarce« (1 Sam 25,18), daje osedlati svojeg magarca i kreće ususret Davidu. Svojem mužu Nabal nije o tome ništa govorila, poznavala ga je kao čovjeka teške naravi, a situacija je nalogala trenutnu reakciju, djelovanje. David je upravo na putu s druge strane u osvetnički pohod protiv Nabala. Tekst opisuje susret Davida i Abigajile. Ona sjaše s magarca, pada ničice pred Davidom i kratko, ali vrlo sadržajno iznosi svoju, a zapravo i Nabalovu apologiju. Apriorno zastupnički prihvaća, preuzima na sebe krivicu i moguću odmazdu koju je David naumio izvršiti. Moli Davida neka ju sasluša. Abigajila označava svojeg muža Nabala kao opakog čovjeka. Ukazuje na značenje njegova imena: *Nomen est omen*. Naziva ga »ludom«. Sadržajno gledajući, ona zapravo govori proročki, jer predviđa tragičan ishod tog mogućeg sukoba, pa kaže: »Zato sada, gospodar, živoga mi Jahve, i tako živ bio ti, i tako ti Jahve koji te očuvao da ne svališ na se krvnu krivicu i da ne pribaviš sebi pravdu svojom rukom: neka prođu kao Nabal tvoji neprijatelji i oni koji snuju zlo mome gospodaru!« (1 Sam 25,26). Premda je situacija upravo obrnuta: Nabal je moćan, bogat gospodar s Karmela, Abigajila je supruga toga moćnika, a David trenutno lutalica, bez krova nad glavom i navezan na dobru volju onih koje štiti da bi uopće mogao preživjeti, ona sebe u oslovljavanju Davida predstavlja službenicom,

a Davida gospodarom. U svojem govoru ona predviđa Davidovu budućnost: »Zacijelo će Jahve osnovati trajan dom mome gospodaru, jer moj gospodar nije Jahvine bojeve i za svega tvoga života neće se naći zlo na tebi. Ako se tko digne da te progoni i da ti radi o glavi, neka život moga gospodara bude pohranjen u škrinji života kod Jahve, tvoga Boga, a život tvojih neprijatelja neka on baci kao iz pračke. I kad Jahve učini mome gospodaru svako dobro koje ti je obećao i kad te odredi da budeš knezom nad Izraelom, onda neka ne bude na smutnju ni na grižnju savjesti mome gospodaru da je ni za što prolio krv i da je sebi pribavio pravdu svojom rukom. I kad Jahve učini dobro mome gospodaru, sjeti se tada službenice svoje!« (1 Sam 25,28-31). Već sada vidi lošu sudbinu, tj. budućnost svojeg supruga Nabala. U njezinu govoru nalazimo aluziju na Davidov duel s Golijatom u kojem je pračkom, ali s Božjom pomoću izvojevao pobjedu. Nakon predaje Davidu namijenjenih darova Abigajila se obavljena posla vraća kući i najprije svojem mužu Nabalu ne govori ništa o mogućem incidentu. Nabal je bio u svojem svijetu, bio je etiliziran, uživao je u materijalnim dobrima koje je posjedovao. Striženje ovaca događaj je koji treba odgovarajuće proslaviti. Njegov domet ne ide dalje od toga. Tek sutradan, nakon što se otriježnio, Abigajila mu prilazi i iznosi tijek i potencijalni nastavak tijeka događaja proteklog dana. Sada tek Nabal postaje potpuno jasno što se prethodni dan dogodilo i što se sve moglo dogoditi i na to on dobiva infarkt: »njemu obamrije srce u grudima i on osta kao da se skamenio. A desetak dana poslije toga Jahve udari Nabala te umrije« (1 Sam 25,37c-38). Abigajila se postavila kao mudra, iskusna žena, koja intuitivno vidi što se može dogoditi i onda reagira u maniri biblijskog mudraca. Pripovijest završava Davidovom ekspedicijom, koji zahvaljuje Gospodinu što ga je sačuvao da krvlju ne okalja ruke i poručuje sada istina udovici, ali slobodnoj, Abigajili da ju želi uzeti za ženu. I ovdje se Abigajila postavlja mudro, označavajući samu sebe službenicom »koja je spremna da bude robinja i da pere noge slugama svoga gospodara!« (1 Sam 25,41). Ona tako postaje dijelom Davidova harema.

3. Umjesto zaključka

Biblijska mudrost nije neka od strane filozofa ili teologa teorijski definirana veličina koja bi uključivala određene karakteristike, epitete koje netko može, treba ili mora posjedovati. Mudrost je *habitus* koji posjeduju neke odabrane biblijske, ovdje starozavjetne, osobe. Mudar je netko tko smišljeno, spretno i stručno savladava, formira i upravlja svojim životom.¹⁸ Na temelju biblijskih

¹⁸ Usp. Weise, u: *Herders neues Bibellexikon*, Freiburg – Basel – Wien, 2008., 796.

tekstova može se reći da je mudrost uvijek Božji dar. Riječ je o praktičnom znanju i sposobnostima pojedine osobe kako u ovom svijetu živjeti, kako se vladati u najrazličitijim svakodnevnim izazovima života, na vlastito dobro i dobro zajednice u kojoj živi. Ta osobina uvijek uključuje relaciju, odnos prema vlastitoj obitelji, bračnom drugu, potomstvu, zajednici, plemenu u kojem živi i konačno cijelom svojem narodu. Ponašanje pojedinca ima svoje učinke na njegovu obitelj, pleme, narod pa i na čovječanstvo. Biblija navodi cijeli niz žena i muškaraca koji su imali upravo taj habitus. Bili su mudri i ta je njihova vrlina bila percipirana kao pozitivna i oni su, posebno u kritičkim momentima, davali ispravni smjer konkretnoj životnoj zajednici. Riječ je o osobama čije ponašanje ima, dugoročno gledajući, važnu ulogu u povijesti izraelskog naroda. Josip egipatski, kralj David, kralj Salomon, Judita i Estera su samo neki konkretni primjeri i možemo ih smatrati paradigmama mudrog ponašanja. I Mirjam, kao praporočica, mudra žena, koja u delikatnim situacijama djeluje razborito i tako daje svoj doprinos vlastitom narodu, jedna je od starozavjetnih mudrih žena. Njezina je zasluga što u kritičnom momentu (bez njezine interakcije Mojsije bi se utopio u vodama Nila), reagira trezveno, promišljeno, mudro, nikoga nije oštetila (osim što se nije doslovno držala faraonove zapovijedi, nego ju je zaobišla), a učinila je veliku uslugu svojoj obitelji i svojem plemenu i narodu. Abigajila, koja nije tako poznata kao Mirjam, isto se tako uklapa u plan Božje providnosti i čini nešto, što će ju kasnije uz kralja Davida proslaviti i što će dati određeni smjer u razvoju ideje starozavjetne biblijske mudrosti. U situaciji gdje se radi o životu i smrti (David je sa svojim »društvom« već bio krenuo na osvetnički pohod protiv Nabala) Abigajila djeluje mudro kao *ešet hajil*, i spašava gotovo nemoguću situaciju.

Jednu i drugu, Mirjam i Abigajilu, možemo shvatiti kao paradigmu izraelske mudrosti, mudrih žena u Izraelu, a tako su i nazvane u tekstovima, žene koje vrlo razborito djeluju u konkretnoj životnoj, ne uvijek baš jednostavnoj situaciji. Od stotinjak biblijskih likova koje nam tekstovi donose te dvije žene možemo uzeti kao uistinu svijetle likove.

Summary

MIRIAM AND ABIGAIL – TWO WISE WOMEN IN THE BIBLE

Karlo VIŠATICKI

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Petra Preradovića 17, HR – 31 400 Đakovo
kvisaticki@gmail.com

In the introduction, the article presents a reflection on the biblical Old Testament wisdom. A whole group of Old Testament writings has a character of wisdom or sapiential writings in both, Hebrew and Catholic canon of inspired writings. There is a whole line of Old Testament characters who belong to the category of sages. This refers to practical wisdom that is needed for prudential administration of one's own life, but, in some cases, of the life of one's family, tribe, or even the whole nation of Israel. Apart from renowned characters such as Joseph of Egypt, king David, or king Solomon, the article also mentions »wise women«, such as Esther or Judith, and focuses in more detail on two Old Testament characters: Miriam and Abigail. According to biblical reports, Miriam has an important role in saving her brother Moses from certain death and assumes later on the role of a wise woman and prophet. Abigail was first the wife of Nabal, landowner from Charnel, who was of rough and hard character. In a possible conflict between David, who is still a wanderer, but in the phase of rising to the kingly power, Abigail reacts very wisely, prudentially and, in this way, evades a direct conflict of David's men with Nabal, as well as a possible tragedy.

Keywords: *wisdom, Old Testament wisdom, Miriam, Abigail, David, Nabal.*